

УДК 372.3

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)-396-411](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23)-396-411)

Підлипняк Ірина Юріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, 20300, тел.: (04744) 3-45-33, <https://orcid.org/0000-0002-8265-589X>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ В УМОВАХ РІЗНОВІКОВОЇ ГРУПИ

Анотація. У статті розкрито специфіку фахової підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми в умовах різновікової групи. Проаналізовані сучасні наукові пошуки з досліджуваного питання і окреслені основні постулати. Адже якість професійної підготовки педагогів дошкільного фаху зумовлює рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. Варто акцентувати увагу на необхідності підготовки фахівців нової генерації, спроможних адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід упродовж усього життя.

Реформування дошкільної освіти в Україні є частиною процесу оновлення освіти в цілому. Одним із шляхів оновлення змісту дошкільної освіти й узгодження його з наступними ланками освіти є орієнтація чинних програм на набуття дітьми дошкільного віку освітніх компетенцій.

Дитина дошкільного віку перебуває у світі безмежного потоку інформації, і тому перед сучасним вихователем постає проблема – як допомогти їй краще засвоїти програмовий матеріал, як пробудити інтерес до процесу здобуття знань, як посилити увагу та покращити пам'ять дитини?

Велику роль відіграє правильний добір методів і прийомів навчання дітей, розробка і використання різноманітного дидактичного матеріалу. Поєднання словесних, наочних і практичних методів дає можливість у процесі засвоєння дітьми навчального матеріалу активізувати всі види чуттєвого сприймання й тим самим організувати навчання без їх перевантаження, підтримувати активний пізнавальний

У статті простежується питання доцільності професійної підготовки студентів до здійснення логіко-математичного розвитку дітей в умовах різновікової групи. Описано зміст, використання активних форм навчання, методи, система формування професійних умінь у майбутніх вихователів у

роботі з дітьми.

Ключові слова: підготовка, майбутні фахівці дошкільної освіти, різновікова група, заклад дошкільної освіти, логіко-математичний розвиток.

Pidlypniak Iryna Yuryivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Psychology and Pedagogy of Child Development, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, 20300, <https://orcid.org/0000-0002-8265-589X>

PREPARATION OF FUTURE SPECIALISTS OF PRESCHOOL EDUCATION FOR LOGICAL AND MATHEMATICAL DEVELOPMENT OF CHILDREN IN THE CONDITIONS OF MULTI-AGE GROUP

Abstract. The article reveals the specifics of professional training of future specialists in preschool education to work with children in a multi-age group. The modern scientific researches on the studied issue are analysed and the main postulates are outlined. After all, the quality of professional training of preschool teachers determines the level of education and upbringing of the future generation. It is worth focusing on the need to train a new generation of specialists who are able to adapt to rapid changes in professional activity, independently replenish professional knowledge and enrich their own professional experience throughout their lives.

Reforming preschool education in Ukraine is part of the process of updating education in general. One of the ways to update the content of preschool education and align it with the next levels of education is to focus existing programmes on the acquisition of educational competences by preschool children.

A preschool child is in a world of unlimited information flow, and therefore a modern educator faces the challenge of how to help them better absorb the programme material, how to arouse interest in the process of acquiring knowledge, how to increase attention and improve the child's memory?

The correct selection of methods and techniques for teaching children, the development and use of a variety of didactic material play an important role. The combination of verbal, visual and practical methods makes it possible to activate all types of sensory perception in the process of children's learning and thus organise learning without overloading them, to support active cognitive

The article traces the question of the expediency of professional training of students for the implementation of logical and mathematical development of children in a multi-age group. The article describes the content, use of active forms

of teaching, methods, system of formation of professional skills of future educators in working with children.

Keywords: training, future specialists of preschool education, multi-age group, preschool education institution, logical and mathematical development.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми зумовлена концептуальним положенням сучасної теорії дошкільного виховання в контексті різновікової групи. Пріоритетним завданням вищої освіти є підготовка фахівців нового рівня якості, які б відповідали сучасним вимогам суспільства, були спроможними швидко адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, володіючи уміннями впродовж усього життя самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід. Звичайно, підготовка педагогічних кадрів, у тому числі і педагога дошкільного фаху, в першу чергу повинна відповідати вимогам сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління.

З введенням воєнного стану у системі освіти України відбуваються докорінні зміни. Організаційна трансформація торкнулася всіх сегментів системи освіти України – від дошкільної до вищої, що стало серйозним викликом. Поряд із цим не всі заклади освіти змогли продовжити навчання, що зумовлено низкою негативних чинників: руйнуваннями й пошкодженнями приміщень, окупацією, активними бойовими діями, ракетними обстрілами тощо. Стосовно закладів дошкільної освіти слід зазначити, що частина їх працює у звичайному режимі, частина призупинила роботу, інші організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо. В умовах воєнного стану змінилася організація роботи з комплектації груп та спричинила виникнення різновікових груп. Отож, різновікові групи сьогодні знову на часі.

Робота з дітьми в умовах різновікової групи є достатньо складною, тому вона вимагає від вихователя професійної майстерності високого рівня, знання специфіки одночасної роботи з дітьми різного віку, уміння співвідносити програмові вимоги з індивідуальними особливостями вихованців, здатності розуміти і бачити кожну дитину зокрема, а також усю групу в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахову підготовку та професійне становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти досліджували такі науковці, як Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богініч, А. Богуш, Т. Жаровцева, Л. Загородня, Л. Зданевич, Е. Карпова, І. Княжева, О. Ковшар, Ю. Косенко, О. Листопад, В. Нестеренко, Т. Поніманська, Т. Степанова та ін. Низка публікацій вітчизняних дослідників яскраво ілюструє, що підготовка педагога дошкільного фаху, в першу чергу, повинна відповідати вимогам

сучасності, адже це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. Вона має свою специфіку, ґрунтується на основних дидактичних закономірностях побудови процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Проте підготовка майбутніх педагогів до логіко-математичного розвитку в умовах різновікової групи в цих дослідженнях не розглядалася. Сучасний етап розвитку системи вищої освіти характеризується інноваційним пошуком найвагоміших важелів впливу на покращення якості фахової підготовки. Ми переконані, що підготовка вихователя до логіко-математичного розвитку дітей різновікової групи, маючи свою специфіку, ґрунтується на основних дидактичних закономірностях побудови процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Мета статті є дослідження специфіки роботи в різновіковій групі та визначення основних механізмів підвищення якості фахової підготовки майбутніх педагогів до логіко-математичного розвитку дітей різновікового об'єднання.

Виклад основного матеріалу. З-поміж проблем покращання системи професійної підготовки у вищих навчальних закладах майбутніх педагогів різних спеціальностей гострою є проблема підготовки фахівців системи дошкільної освіти. Курс України на покращення демографічної ситуації у країні, оновлення й розширення мережі закладів дошкільної освіти, упровадження сучасних методик виховання і розвитку дітей дошкільного віку вимагає оновлення, розширення корпусу педагогічних кадрів. Адже якість професійної підготовки педагогів дошкільного фаху зумовлює рівень освіченості і вихованості майбутнього покоління. Варто акцентувати увагу на необхідності підготовки фахівців нової генерації, спроможних адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, самостійно поповнювати професійні знання та збагачувати власний професійний досвід упродовж усього життя.

Для визначення і характеристики поняття «підготовка» звернемося насамперед до словникових джерел:

У великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як дія за значенням підготувати; запас знань, навиків, досвід і т. ін., набутий у процесі навчання, практичної діяльності.

У педагогічному словнику термін «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [3].

Одне з найбільш повних визначень поняття професійної підготовки у своєму докторському дослідженні наводить Т. Танько: професійна підготовка –

це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати.

Якщо йдеться про підготовку до педагогічної діяльності як професійної, доцільним є використання терміну «професійно-педагогічна підготовка». Найчастіше підготовку студентів до педагогічної діяльності дослідники пов'язують з її кінцевим результатом – формуванням готовності до певного виду педагогічної діяльності. Так, Г. Троцько зазначає, що сутністю підготовки студентів до педагогічної діяльності є система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності.

Дослідження авторських трактувань означеного поняття дозволяє виділити основні позиції, що визначають сутність професійно-педагогічної підготовки: професійна підготовка – це система змістових і організаційних заходів; професійно-педагогічна підготовка не може бути обмежена лише формуванням знань, умінь, навичок, а й має бути зорієнтована на особистісний розвиток студента; мета і кінцевий результат професійно-педагогічної підготовки є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності.

Отже, зазначений термін збагачує поняття «підготовка». Під змістом підготовки розуміють систему педагогічних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійних функцій вихователя.

Також під підготовкою розуміють запас знань, досвід, здобутий у процесі навчання, практичної діяльності.

На сьогодні підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядається науковцями як багатофакторна структура, головне завдання якої полягає у набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, постійно зростаючому інтересі до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також у розвитку успішності в діяльності [2].

Система фахової підготовки майбутніх вихователів являє собою цілісний комплекс структурних елементів, що перебувають між собою у певних зв'язках і стосунках, взаємодіють один з одним і утворюють цілісну єдність.

На нашу думку, професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо. Зазначимо, що

фактором успішності його професійної діяльності виявляється сформованість, цілісність його особистості. Рівень підготовки майбутнього вихователя до роботи в різновіковій групі визначається сформованістю необхідних знань, умінь і навичок.

Головний організатор педагогічного процесу в закладі дошкільної освіти – вихователь. Від нього значною мірою залежить розвиток особистості і пізнавальних процесів дошкільників, підготовленість до навчання в школі.

Для успішного здійснення педагогічної діяльності вихователь оволодіває знаннями з дошкільної педагогіки, дитячої психології, індивідуальних психологічних характеристик, вікової фізіології, педіатрії та гігієни, правил охорони життя і зміцнення здоров'я дітей. Одночасно йому необхідно опанувати засади, які на загальнотеоретичному рівні розкривають мету, завдання, принципи, зміст виховання і навчання дітей, а також оптимальні умови, форми, методи і засоби здійснення навчально-виховного процесу, організації ігор, інтелектуальної та фізичної праці, художньої творчості, облаштування простору життєдіяльності дітей [7].

Результати аналізу сучасних наукових досліджень переконливо свідчать, що для системи вищої освіти пріоритетом стає підготовка фахівця, що базується на формуванні у нього світоглядних позицій, переконань, творчих здібностей, професійної гнучкості. А орієнтація сучасної вищої освіти на формування професійно-творчої особистості, фахівця інноваційного типу, який здатний реалізувати освітні стандарти, впроваджувати нові освітні технології, вимагає ефективної організації цілісної професійної підготовки в умовах вищих навчальних закладів, оновлення змісту фахової підготовки педагогів, знаходження доцільних засобів, методів та форм його реалізації.

Інформатизація світового простору, розквіт наноіндустрії й Інтернет-комунікативних технологій, значне ускладнення соціальних відносин потребують підготовлених фахівців з високо розвиненим інтелектом і мисленням, що зумовлює нові вимоги до системи освіти, розпочинаючи з дошкільної.

На сучасному етапі дошкільна освіта є невід'ємним складником, першим рівнем системи освіти України, стартовою платформою особистісного розвитку дитини та характеризується пошуками ефективних педагогічних шляхів, які б сприяли формуванню гармонійної життєздатної особистості. Кінцевим результатом дошкільної освіти мають стати базові компетентності, які акумулюють її емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань та здатність їх творчо використовувати у діяльності.

У сучасних нормативних документах з дошкільної освіти, а саме у Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що логіко-математична компетентність – це здатність дитини використовувати власну сенсорну

систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Результатом компетентності є наявність пізнавальної мотивації, базису логіко-математичних, дослідницьких знань набутих дитиною умінь і навичок, пізнавальний процес, що накопичується і використовується у різних видах дитячої діяльності.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема формування логіко-математичної компетентності досліджувалася різними науковцями (Н. Баглаєва, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Гайдаржийська, Л. Зайцева, О. Кононко, К. Крутій, В. Кузьменко, М. Машовець, Т. Степанова, В. Старченко, О. Фунтікова та ін.). Зокрема, технологію формування математичної компетентності розробила Л. Зайцева, поняття «логіко-математична компетентність» уточнює у свої дослідженнях В. Старченко.

Дитина дошкільного віку перебуває у світі безмежного потоку інформації, і тому перед сучасним вихователем постає проблема – як допомогти їй краще засвоїти програмовий матеріал, як пробудити інтерес до процесу здобуття знань, як посилити увагу та покращити пам'ять дитини?

Велику роль відіграє правильний добір методів і прийомів навчання дітей, розробка і використання різноманітного дидактичного матеріалу. Поєднання словесних, наочних і практичних методів дає можливість у процесі засвоєння дітьми навчального матеріалу активізувати всі види чуттєвого сприймання й тим самим організувати навчання без їх перевантаження, підтримувати активний пізнавальний інтерес.

Педагогічна робота з розвитку логіко-математичних умінь дітей полягає у створенні відповідних обставин для формування в дошкільника пізнавальної активності: вправлення в умінні досліджувати, трансформувати, експериментувати та моделювати різні за розміром, кількістю та просторовим розміщенням об'єкти; використання розумових операцій і логічних прийомів; здійснення вимірювань та елементарних обчислень. Значно важливіше, щоб сучасний дошкільник міг звертатися до своїх логічних і математичних умінь у ході пізнання широкого світу, зокрема співвідносити інформацію з фактами власної біографії, орієнтуватися у просторі, відчувати рух, характеристики часу, засвоювати основні закони буття (зміни дня і ночі, переходу світла в темряву й навпаки), визначити своє положення серед об'єктів природи, предметів та людей; знаходити схоже і відмінне, опановувати дії об'єднання, упорядкування, групування предметів довкілля – одним словом, діяти свідомо, з відчуттям доцільності зробленого, з розумінням зв'язку причин та наслідків. Завдяки систематичному навчанню дошкільників математики в них формуються сенсорні, перцептивні, мислительні, вербальні, мнемічні та інші компоненти загальних і спеціальних здібностей. Задатки індивіда перетворюються в конкретні здібності за допомогою навчання.

Одним із найменш розроблених аспектів є вивчення своєрідності розвитку дитини, що виховується у різновіковій групі дошкільного навчального закладу і, зокрема, дослідження логіко-математичного розвитку дітей різновікового об'єднання. Сьогодні, коли освіта є однією з пріоритетних цінностей життя, зростає значущість педагогічної діяльності. У зв'язку з цим, з одного боку збільшується потреба у становленні професійно підготовлених педагогічних кадрів, а з другого – акцент робиться на використання потенційних можливостей логіко-математичного розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих здібностей дітей різновікової групи. Це передбачає «диференціацію навчально-виховного процесу відповідно до індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, інтересів кожного вихованця» [6, 16]. У вітчизняній і зарубіжній дошкільній педагогічній практиці завжди мало місце таке явище, як створення й організація різновікових груп або міжвікових об'єднань. Причини їхньої появи вельми різноманітні. До них належать: функціонування закладів дошкільної освіти в умовах сільської місцевості; малокомплектні дошкільні заклади; створення різних корегуючих груп, а також, приватні дитячі навчально-виховні установи. В умовах воєнного стану змінилася організація роботи з комплектації груп та спричинила виникнення різновікових груп. Зменшення чисельності дітей у закладах дошкільної освіти спонукає і науковців і педагогів дедалі більше звертати увагу на специфіку організації педагогічного процесу в умовах різновікової групи. Погляди на організацію та існування різновікових груп у системі дошкільної освіти досить різноманітні й подекуди навіть суперечливі.

У дослідженнях А. Давидчук переконливо показано, що різновікова дошкільна група має значний розвиваючий потенціал. Проте він не включається автоматично. Для його реалізації потрібні певні умови [3].

Як показує аналіз, в теорії дошкільної педагогіки досліджувались в основному окремі аспекти змісту і форм педагогічного процесу в різновікових групах дошкільного навчального закладу. Так, роботи А. Арушанової, А. Давидчук, присвячені вивченню педагогічних умов організації навчання дітей різного віку в спільній діяльності, Е. Давидович, досліджуючі особливості сенсорного виховання в різновіковій групі, показують реальні можливості взаємонавчання дітей. Н. Флегонтовою виявлене, що ігрова взаємодія дітей різного віку в сюжетно-рольовій грі може бути психологічно значущою як для старших, так і для молодших дітей, оскільки у перших задовольняється потреба оцінювати інших, а у других – потреба отримати визнання. Дослідження В. Гербової, Л. Фоменко переконливо показало, що різновіковий склад групи створює сприятливі умови для розвитку мови і у старших і у молодших дітей. Цілісний же освітній процес в різновікових групах дошкільного навчального закладу досі системно не дослідився, специфіка його побудови не цілком зрозуміла [2].

Навчання дітей в умовах різновікової групи будується на основі загальних положень дошкільної дидактики. Навчальний процес організують за єдиними, розробленими для гомогенних груп, програмою і методикою.

Загалом зміст і методи, які застосовують для роботи в одновікових групах, певною мірою можна використати і в різновікових, хоча здебільшого це потребує певної корекції. Педагогові потрібно добре продумати, як найдоцільніше поєднати спільні ігри, спостереження, працю молодших і старших з тими видами діяльності, які переважають у роботі з дітьми одного віку.

Організація педагогічного процесу у різновіковій групі потребує від педагога знання програми всіх вікових груп, вміння зіставляти програмові вимоги з віковими та індивідуальними особливостями дітей, здатність правильно розподіляти увагу, розуміти й бачити кожну дитину і всю групу в цілому, спрямовувати розвиток дітей згідно із завданнями виховання і можливостями. Слід зазначити й ті переваги, які характерні саме для різновікової групи: спілкування молодших дітей зі старшими створює сприятливі умови для формування випереджаючих знань та взаємного навчання. Проте досягти цього можна лише при правильній організації навчально-виховного процесу [3].

Характеризуючи виховну роботу в різновіковій групі, всі дослідники (В. Аванесова, А. Давидчук, Є. Батуріна, Є. Русакова, М. Мінкіна) зазначають, що вона багато в чому залежить від особистих рис педагога, його методичної підготовки, вміння одночасно керувати діяльністю дітей різного віку.

Навчальний процес у різновікових групах здійснюється з використанням фронтальних, групових та індивідуальних форм організації навчання.

В основу роботи у різновіковій групі покладено принцип диференційованого підходу до навчання, який здійснюється, по-перше, з урахуванням віку дітей, по-друге, з урахуванням рівня засвоєння математичних знань, умінь і навичок кожною дитиною зокрема. Вихователь має вивчити ці рівні. Дані, добуті при такому вивченні, дають змогу визначити основні педагогічні завдання у роботі з окремими підгрупами дітей і намітити шляхи реалізації їх, а також постійно контролювати ефективність навчально-виховної роботи.

Диференційований підхід дозволяє ефективно побудувати роботу з різними групами з метою реалізації можливості впливу на кожну дитину, розвитку в ній у процесі роботи з колективом індивідуальних здібностей, особливостей. Тому диференційований підхід у навчанні останнім часом продовжує вивчатися як один із засобів підвищення ефективності формування навчальних знань і всебічного розвитку дітей.

Найбільш раціональною формою організації навчання в різновіковій групі є заняття за одним розділом програми з диференціацією навчальних завдань для кожної вікової підгрупи. Спільні завдання розв'язуються у процесі фронтального навчання, а ті, що стосуються дітей певного віку, – на заняттях із віковою підгрупою. Взаємозв'язок двох типів занять вихователь забезпечує способами їх організації. Наприклад, першу половину заняття педагог працює з однією підгрупою. Або навпаки: заняття розпочинається з усією групою, а потім молодші йдуть гратися, а старші далі займаються з педагогом.

Існує й інша форма організації навчання – заняття з віковою підгрупою. При цьому краще вдається врахувати індивідуальні особливості дітей. Скорочується кількість організаційних моментів, завдяки чому підвищується змістова щільність заняття. Під час роботи вихователя з віковою підгрупою є можливість спілкуватися з кожним із них, тобто здійснювати індивідуальний підхід. Тому результативність при груповому навчанні значно вища, ніж при фронтальному. Вважається припустимим скорочення тривалості групових занять порівняно з фронтальними.

Педагогічний досвід дає змогу різноманітні варіанти кожного типу організації занять. Врахування цих варіантів при плануванні та організації навчання математики в різновіковій групі сприяє ефективнішому вирішенню програмних завдань для кожної вікової підгрупи [4].

У різновіковій групі, як і в групі з дітьми одного віку, передусім треба забезпечити засвоєння програмового змісту кожного заняття. При розробці перспективного плану з математики вихователь виходить з необхідності суворого дотримання зв'язку між повідомленням нового матеріалу, його повторення, закріплення і самостійним використанням дітьми здобутих знань, умінь, не забуваючи про те, що ця послідовність має зберігатися відповідно у кожній віковій підгрупі.

Вихователь ретельно продумує програмовий зміст кожного заняття, використовуючи такі форми й методи його організації, які могли б забезпечити достатнє навантаження на дітей кожної вікової підгрупи. Слід також зазначити, що плануючи роботу з усіма трьома підгрупами одночасно з однієї теми, вихователь обов'язково конкретизує програмні завдання для кожної вікової підгрупи.

У дошкільних навчальних закладах використовують фронтальні, групові та індивідуальні форми організації педагогічного процесу, які допомагають по-різному будувати взаємини педагога з дітьми та дітей між собою.

Фронтальне навчання, як правило, породжує авторитарний стиль спілкування, оскільки можливості прямого контакту з дітьми при цьому дуже обмежені. =

При груповому навчанні, яке охоплює вісім – дванадцять дітей, між педагогом та вихованцями встановлюється більш тісний зв'язок, що будується на діалозі. Фронтальні форми роботи дають педагогові можливість водночас впливати на велику кількість дітей. На перший план тут виступає, взаємодія вихователь – група. Завдання, які пропонуються молодшим дітям, кожна дитина має зрозуміти й сприйняти як особисте до неї звернення. Зрозуміло, що в умовах різновікової групи важко сформулювати навчальне завдання так, щоб воно відповідало рівню всіх дітей. Молодші діти зазвичай погано сприймають завдання, не звернені до них безпосередньо, а якщо й сприймають, то не завжди правильно їх розуміють, тому часто тлумачать по-своєму. Отже, практика свідчить, що під час застосування фронтальних форм роботи в різновіковій групі ділові взаємини у педагога встановлюються тільки з найактивнішими й самостійними дітьми. Інші вихованці або наслідують дії своїх товаришів, або підмінюють завдання на свій розсуд [5].

Відомо, що на фронтальних заняттях краще розв'язувати більш загальні навчальні завдання, а конкретніші – на заняттях з якоюсь однією групою дітей. Плануючи спільні заняття, слід дотримуватися певних вимог.

1. Водночас з усіма підгрупами проводять лише такі заняття, на яких можна забезпечити додержання організаційних та педагогічних вимог до педагогічного процесу.

2. Заняття з навчання грамоти варто проводити лише окремо, бо вони потребують постійного керівництва з боку вихователя і повідомлення знань на них чергується з виконанням вправ.

3. Одна з основних умов проведення спільного заняття – чітке планування, регламентація кожного етапу.

4. Бажано уникати ситуацій, коли складний для сприймання матеріал подається для всіх вікових підгруп. Важливо правильно визначати програмний матеріал з погляду його сумісності.

5. Матеріал, підготовлений до заняття має містити спільні елементи для дітей усіх підгруп, що дає змогу об'єднати вихованців для проведення ігор, відгадування загадок, виконання певних завдань.

6. Поетапна робота з дітьми різних вікових груп неможлива без організації їхньої спільної діяльності на кожному занятті. Коли в одній групі подаються і закріплюються знання, вихованці інших груп можуть попрацювати самостійно.

7. Самостійні завдання продумуються і готуються педагогом заздалегідь і мають відповідати таким вимогам:

- активізувати розумову діяльність дітей;
- розвивати ініціативу;
- бути посильними для дітей і спиратися на раніше здобуті знання;

- забезпечувати принцип поступового ускладнення;
- враховувати особливості групи загалом й окремих вихованців;
- бути різноманітними за формою і змістом;
- містити елементи новизни;
- мати відповідний ступінь труднощів для дітей кожного віку.

Організація самостійної роботи дошкільнят потребує також наявності великої кількості роздаткового матеріалу з кожного розділу програми.

Успіх занять у різновікових групах залежить від продуманої структури і доцільної організації дітей. Вихователь повинен добре знати програми і психологічні особливості дітей всіх вікових груп, вміти поєднувати різний матеріал, заздалегідь продумати, чим займатимуться діти кожної підгрупи. Не можна, щоб хтось байдикував, очікуючи, поки дорослий згадає про нього і скаже, що потрібно робити. Досить часто вихователям різновікової групи доводиться одночасно проводити заняття з різних розділів програми. У таких випадках слід стежити, щоб діяльність дітей з однієї підгрупи не відволікала дітей з іншої підгрупи. Краще так організувати заняття, щоб одна підгрупа мала змогу певний час працювати самостійно. Вихователі не в змозі водночас давати пояснення одній підгрупі і контролювати виконання завдання дітьми другої [7].

Сьогодні нам випало жити на зламі епох. Сучасні комп'ютерні системи та телекомунікаційні технології зумовлюють зміни освітніх пріоритетів. Своєчасно помічати нові тенденції, брати до уваги реальний життєвий контекст, рухатися з вимогами нової епохи, поєднувати в собі гнучкість з чіткою педагогічною позицією – важлива умова професійного та особистісного вдосконалення педагога, оптимізація його діяльності.

Сучасній Україні потрібні фахівці дошкільного профілю нової формації з конкурентно придатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації для досягнення єдиної мети – формування гармонійно розвиненої особистості. Отож необхідно докорінно оновити технологію їхньої підготовки до самостійної педагогічної діяльності в XXI столітті, третьому тисячолітті. Принцип наступності лежить в основі постійного розвитку і вдосконалення всіх ланок системи освіти. Оновлення системи освіти відбувається в оновленні програм, форм, методів, прийомів навчання. Перед нами постала проблема виховання професіонала, творчої особистості, виявлення і збереження обдарованості, сприяння розвитку здібностей, виховання талановитих людей. У справжнього майстра форма і зміст навчальної діяльності перебувають у єдності й гармонії, забезпечують оптимальний темп переходу від нижчих до вищих етапів розвитку.

Наукові дослідження педагогів, психологів, аналіз передового педагогічного досвіду переконують, що готувати дітей дошкільного віку до

життя, до успішного навчання в сучасній школі мають висококваліфіковані фахівці, творчі особистості – вихователі у взаємодії з сім'єю.

В Законі України «Про дошкільну освіту» записано: «Дошкільна освіта – це цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб» [4, 3].

З погляду сучасної концепції дошкільної освіти, дітей слід навчити не лише обчислювати, вимірювати, розрізняти геометричні фігури, орієнтуватися у часі і просторі, а й учити логічно мислити, розвивати творчі здібності, пізнавальні інтереси. Математичний розвиток дітей складається з двох взаємопов'язаних основних ліній: логічної, тобто підготовки мислення до способів міркування і власне математичної – формування математичних уявлень.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні акцент зроблено на логіко-математичному розвитку дошкільнят, тобто йдеться про якісні зміни, які відбуваються з розвитком умінь здійснювати математичні та логічні операції, а саме: класифікацію, серіацію, вимірювання та обчислення.

Важливим показником професійної підготовки студентів до логіко-математичного розвитку дітей є система професійно-педагогічних умінь, якими повинні володіти майбутні спеціалісти дошкільної освіти.

Тому вивчення методики поєднується з педагогічною практикою студентів (ознайомчою, навчальною, виробничою) в дошкільних навчальних закладах, де вони набувають професійних умінь, застосування отриманих знань в роботі з дітьми з логіко-математичного розвитку. Студенти спостерігають роботу досвідчених вихователів у дошкільних навчальних закладах. Аналізують умови, створені в дошкільному навчальному закладі та вдома для ефективного формування у дітей логіко-математичних умінь. Творчо планують роботу в повсякденному житті і на заняттях, організовують і проводять тематичний день «Цікава математика» в різновікових групах дошкільних навчальних закладів.

Виконують творчі завдання:

1. Виписати логічні завдання на складання геометричних фігур з математичних паличок (на перетворення однієї фігури в іншу, на перетворення фігур з паличок, провести їх з дітьми).

2. Ознайомитись із змістом логіко-математичних ігор, виготовити зразки наочного матеріалу для них.

3. Скласти ребуси, кросворди, чайнворди на тему «Загадкова математика».

4. Виготовити різні види лабіринтів для однієї з вікових груп.

5. Підібрати арифметичні задачі з логічним навантаженням. Поміркуйте разом з дітьми. Розв'яжіть задачі.

6. Обговорити ситуацію. Поміркуйте, які з відповідей завжди неправильні. Чому?

7. Підібрати віршовані логічні завдання з математичним змістом.

Студенти поглиблено вивчають наукові дослідження, вклад зарубіжних і вітчизняних педагогів у розвиток теорії методики формування елементарних математичних уявлень. Особливу увагу приділяють проблемам діагностування логіко-математичного розвитку дошкільників. Практично ознайомлюються із різними методиками.

Вища освіта покликана забезпечити фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку. Ознайомлюються з варіативними програмами логіко-математичного розвитку дітей різновікової групи, поглиблено вивчають засоби логіко-математичного розвитку дошкільників:

- Дидактичні та логіко-математичні ігри.
- Завдання з математичними паличками (головоломки).
- Логічні завдання графічного змісту (лабіринти, кросворди, ребуси).
- Арифметичні задачі з логічним навантаженням.

Творчо складають та реалізують у своїй навчально-дослідницькій роботі власні програми – проекти логіко-математичного розвитку дошкільників, активно залучають до співпраці батьків вихованців.

Професійна підготовка в галузі дошкільної освіти і виховання повинна бути спрямована на забезпечення уміння кваліфіковано реалізувати ним складові Базового компонента дошкільної освіти.

Для успішного засвоєння дошкільниками математичних операцій і понять необхідними є професійно-педагогічна готовність вихователя здійснювати особистісно орієнтований підхід до дітей, знання індивідуальних особливостей кожної дитини у певний період її розвитку; адаптація програми до можливостей вихованців (але не нижче базового рівня); наявність дидактичного матеріалу, що дає змогу індивідуалізувати пізнавальні завдання; організація педагогічного процесу на діагностичній основі різних рівнів складності; застосування варіантних технологій навчання; урізноманітнення форм навчальної діяльності; залучення батьків до освітньо-виховної роботи з дітьми.

Висновки. Отже, вважаємо, що найбільш значущою метою при створенні та реалізації системи ступеневої освіти є забезпечення реальних можливостей для включення майбутніх фахівців до творчої професійної діяльності, формування у кожного індивіда здатності до гнучких змін відповідно до зміни соціальних і культурних орієнтацій суспільства. Саме тому найбільша увага повинна приділятися розвитку таких якостей особистості, як професіоналізм, творчість, сучасний стиль мислення, рівень культури, інтелектуальний і моральний розвиток майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Проте залишаються невивченими питання формування логіко-математичного розвитку дітей в умовах різновікової групи на заняттях та в повсякденній роботі, що є перспективою для подальшого розгляду проблеми.

Література:

1. Баглаєва Н. І. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільнят. Дошкільнє виховання. 1999. № 7. С. 3–5. 2.
2. Беленька Г., Богиніч О., Борисова З. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія; за заг. ред. І. І. Загарницької. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 310 с.
3. Давидчук А., Тамбовцева А. Форми організації навчання в різновіковій групі дитячого садка. К., 1992. 36 с.
4. Зайцева Л. І. Математична компетентність: диференційований підхід. Палітра педагога. 2004. № 2. С. 16–17.
5. Іщенко Л., Підлипняк І., Дука Т. Специфіка міжособистісної взаємодії дітей в умовах різновікової групи закладу дошкільної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. № 4. 2019. С. 81–89.
6. Линенко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : монографія. О. : ОКФА, 1995. 80 с.
7. Підлипняк І. Ю. Теоретичні засади організації педагогічного процесу в різновіковій групі дошкільного навчального закладу. *Наука і освіта*. 2011. № 4. С. 311–313.
8. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Академвидав, 2006. 456 с.
9. Русан Л., Колосінська Г. Різновікова група в дитячому садку. К.: Шк. Світ, 2007. 128 с.

References:

1. Bahlaieva N. I. (1999) Suchasni pidkhody do lohiko-matematychnoho rozvytku doshkilniat [Modern approaches to the logic and mathematical development of preschool children]. *Doshkilne vykhovannia*. № 7. 3–5 s. [in Ukrainian].
2. Bielienska, H., Bohinich, O., & Borysova, Z. (2009). *Pidhotovka vykhovatel'ia do rozvytku osobystosti dytyny v doshkilnomu vitsi* [Preparing a teacher for the development of a child's personality in preschool age]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
3. Davydchuk, A., Tambovtseva, A. (1992). *Formy orhanizatsii navchannia v riznovikovii hrupi dytyachoho sadka* [Forms of organising learning in a multi-age kindergarten group]. Kyiv [in Ukrainian].
4. Zajceva L. I. (2004) *Matematychna kompetentnist': diferencijovaniy pidhid* [Mathematical competence: A differentiated approach]. *Palitra pedagoga* № 2. 16–17 s. [in Ukrainian].
5. Ishchenko, L., Pidlypniak, I., & Duka, T. (2019). *Spetsyfyka mizhosobystisnoi vzaiemodii ditei v umovakh riznovikovoii hrupy zakladu doshkilnoi osvity* [Specificity of interpersonal interaction of children in the conditions of multi-age group of preschool education institution]. *Zbirnyk naukovykh prats Umans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu – Collection of scientific papers of Uman State Pedagogical University*, 4 (pp. 81–89). Uman [in Ukrainian].
6. Lynenko, A. F. (1995). *Pedahohichna diialnist i hotovnist do nei* [Pedagogical activity and readiness for it]. Odesa: OKFA [in Ukrainian].
7. Pidlypniak, I. Yu. (2011). *Teoretychni zasady orhanizatsii pedahohichnoho protsesu v riznovikovii hrupi doshkilnoho navchalnoho zakladu* [Theoretical bases of organisation of pedagogical process in multi-age group of preschool educational institution]. *Nauka i osvita – Science and education*, 4 (pp. 311–313). [in Ukrainian].

8. Ponimanska, T. I. (2006). Doshkilna pedahohika [Preschool pedagogy]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
9. Rusan, L., Kolosinska, H. (2007). Riznovikova hrupa v dytiachomu sadku [Multi-age group in the kindergarten]. Kyiv: Shk. Svit [in Ukrainian].